

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 205

Series : SS/Annual-2023

रोल नं०

SET : D

संस्कृत

SANSKRIT

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear/Improvement/Additional Candidates)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 15 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।
- कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

सामान्य निर्देश :

- (i) प्रत्येक खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्गान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

205/(Set : D)

P. T. O.

(2)

205/(Set : D)

खण्ड: - 'क'

(अपठित-अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निम्नांकितप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत -

एकदा मणिसुन्दरः नाम कश्चित् युवकः ग्रामप्रमुखस्य कार्यालये उद्योगं प्राप्तवान्। ततः अचिरात् तस्य विवाहः अपि अभवत्। तस्य पत्न्याः नाम 'कमला' इति। पार्श्व-गृहस्थानां धनिकत्वं दृष्ट्वा कमला असूयाम् असन्तोषं च प्राप्नोति स्म। अतः सा - 'वस्त्राणि आभरणानि च आनीय ददातु' इति उक्त्वा सदा पतिं पीडयति स्म। पत्न्याः एतादृशपीडायाः कारणतः मणिसुन्दरः कार्यालये श्रद्धया कार्यं कर्तुं न शक्तवान्।

प्रश्ना :-

5 × 2 = 10

- (क) कार्यालये कः उद्योगं प्राप्तवान् ?
(ख) मणिसुन्दरस्य पत्न्याः नाम किम् आसीत् ?
(ग) कमला किं दृष्ट्वा असूयां प्राप्नोति स्म ?
(घ) मणिसुन्दरः किमर्थं कार्यं कर्तुं न शक्तवान् ?

(ङ) 'कर्तुम्' इत्यत्र कः धातुः कश्च प्रत्ययः ?

खण्ड: - 'ख'

(रचनात्मकं-कार्यम्)

2. एकं लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत -

6

- (क) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्।
(ख) स्वच्छतायाः महत्त्वम्।
(ग) प्रातः भ्रमणम्।

205/(Set : D)

(3)

205/(Set : D)

खण्ड: - 'ग'

(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)

3. महाकवेः भवभूतेः *अथवा* दाराशिकोहस्य संक्षिप्त परिचयं हिन्दीभाषया लिखत। 4
4. शिवराजविजयस्य *अथवा* समुद्रसंगमस्य संक्षिप्त परिचयं हिन्दीभाषया लिखत। 4

खण्ड: - 'घ'

(छन्दोऽलङ्कार-परिचयः)

5. प्रदत्तछन्दस्सु *द्वयोः* संस्कृतभाषया लक्षणम् उदाहरणं च लिखत - $2 \times 4 = 8$

(i) इन्द्रवज्रा

(ii) वसन्ततिलका

(iii) शिखरिणी

(iv) शार्दूलविक्रीडितम्

6. प्रदत्त-अलंकारेषु *द्वयोः* संस्कृतभाषया लक्षणम् उदाहरणं च लिखत - $2 \times 4 = 8$

(i) अनुप्रासः

(ii) यमकम्

(iii) अर्थान्तरन्यासः

(iv) श्लेषः

205/(Set : D)

P. T. O.

खण्ड: - 'ड'

(अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

7. (क) सम्प्रदानकारकस्य **अथवा** अधिकरणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2
- (ख) वृद्धिसन्धे: **अथवा** अयादिसन्धे: परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2
- (ग) अव्ययीभावसमासस्य **अथवा** तत्पुरुषसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2

खण्ड: - 'च'

(पठित-अवबोधनम्)

8. अधोलिखितगद्यांशस्य सप्रसंगं सरलार्थं लिखत - 4
- (क) मानवा नाम सर्वासु सृष्टिधारासु निकृष्टतमा सृष्टिः, जीवसृष्टिप्रवाहेषु मानवा इव परप्रतारकाः स्वार्थसाधनपरा मायाविनः कपटव्यवहारकुशलाः हिंसारताः जीवाः न विद्यन्ते।

अथवा

- (ख) आलोकयतु तावत् कल्याणाभिनिवेशी लक्ष्मीमेव प्रथमम्। न ह्येवंविधमपरिचितमिह जगति किञ्चिदस्ति यथेयमनार्या।

9. प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसंगं सरलार्थं लिखत - 4

- (क) बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते।
तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम्।

अथवा

- (ख) विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा
सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः।
यशसि चाभिरुचिर्व्यसनं श्रुतौ
प्रकृतिसिद्धमिदं हि महात्मनाम्।।

10. प्रदत्तसूक्तिषु **द्वयोः** भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत -

2 × 2 = 4

- (क) अस्माभिः पर्वताः शंकवः कृता।
 (ख) अन्धन्तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते।
 (ग) देहं वा पातयेयं कार्यं वा साधयेयम्।
 (घ) दातव्यं भोक्तव्यं धनविषये संचयः न कर्त्तव्यः।

11. प्रदत्तगद्यांशं पठित्वा अधः प्रदत्तप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत -

2 × 1 = 2

कुटिलेनामुना 'किन्तु' ना कियत्कालात् क्लेशितोऽस्मि। यत्र यत्राहं गच्छामि तत्र तत्रैवास्य शत्रुता सम्मुखास्थिता भवति।

प्रश्नौ :-

- (क) कस्य शत्रुता सम्मुखस्थिता भवति ?
 (ख) 'गच्छामि' इति पदे कः धातुः कश्च लकारः ?

12. प्रदत्तश्लोकं पठित्वा अधः प्रदत्तप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत -

2 × 1 = 2

ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत्।
 तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः मा गृधः कस्यास्विद्धनम्।

प्रश्नौ :-

- (क) भोगः कथं करणीयः ?
 (ख) 'तेन' इति पदे का विभक्तिः किञ्च वचनम् ?

13. रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

2 × 1 = 2

- (क) केयूराणि न भूषयन्ति पुरुषम्।
 (ख) शूरं कण्टकमिव परिहरति।

205/(Set : D)

P. T. O.

(6)

205/(Set : D)

खण्ड: - 'छ'

(लघूत्तरात्मकप्रश्नाः)

14. मञ्जूषागतं पदम् आधृत्य वाक्यं पूरयत -

4 × 1 = 4

- (i) विना जीवनं नास्ति। (जलं/जलस्य)
(ii) सः सह क्रीडति। (मम/मया)
(iii) मोदकं रोचते। (तम्/तस्मै)
(iv) उभयतः जलमस्ति। (ग्रामम्/ग्रामस्य)

खण्ड: - 'ज'

(बहुविकल्पीयप्रश्नाः)

15. प्रदत्तविकल्पेषु शुद्धम् उत्तरं चीयताम् -

12 × 1 = 12

(क) 'सुकृतं च दुष्कृतं च' इत्यत्र समस्तपदं भवति -

- (i) सुकृतदुष्कृते (ii) सुकृतदुष्कृतौ
(iii) सुकृतदुष्कृतम् (iv) सुकृतदुष्कृतेः

(ख) 'कुलव्रतम्' इत्यत्र विग्रहवाक्यम् अस्ति -

- (i) कुलस्य व्रतः (ii) कुलस्य व्रतम्
(iii) कूलस्य व्रतः (iv) कूलस्य व्रतम्

(ग) 'अहर्निशम्' पदे समासः वर्तते -

- (i) द्वन्द्वः (ii) बहुव्रीहिः
(iii) तत्पुरुषः (iv) द्विगुः

205/(Set : D)

(घ) 'अनवाप्य' इत्यस्य विग्रहवाक्यम् अस्ति -

(i) न अवाप्य	(ii) न अवाप्तम्
(iii) न अवाप्तः	(iv) नैव अवाप्तः

(ङ) 'महा + ऋषिः' इत्यस्य सन्धिपदम् भवति -

(i) महार्षिः	(ii) महर्षिः
(iii) महषिः	(iv) महाषिः

(च) 'अन्यथेतः' इत्यस्य विच्छेदः अस्ति -

(i) अन्यथ + इतः	(ii) अन्यथा + एतः
(iii) अन्यथा + इतः	(iv) अन्यथ + एतः

(छ) 'पुरुषः + अश्नुते' इत्यस्य सन्धिपदम् भवति -

(i) पुरुषोऽश्नुते	(ii) पुरुषाश्नुते
(iii) पुरुषश्नुते	(iv) पुरुषेऽश्नुते

(ज) 'तदनुवर्तते' इत्यस्य सन्धिच्छेदः भवति -

(i) तत् + अनुवर्तते	(ii) ततः + अनुवर्तते
(iii) तदनु + वर्तते	(iv) तदा + अनुवर्तते

(झ) 'वस् + शतृ' योगेन किं रूपं भवति ?

(i) वसन्	(ii) वसन्त्
(iii) वसन्त	(iv) वस्तन्

(ज) 'प्रेत्य' इत्यस्य प्रकृतिप्रत्ययाः सन्ति -

(i) प्र + एत् + य

(ii) प्र + इण् + ल्यप्

(iii) प्र + इण् + यत्

(iv) प्र + इण् + तव्यत्

(ट) 'गत्वा' इत्यस्य प्रकृतिप्रत्ययौ स्तः -

(i) गम् + क्त्वा

(ii) गच्छ् + क्त्वा

(iii) गम् + क्त

(iv) गच्छ् + क्त

(ठ) 'तत् + तसिल्' इत्यस्य पदं भवति -

(i) ततः

(ii) तत्तसि

(iii) तत्तः

(iv) तत्ताः

downloaded from
StudentSuvidha.com